

IV

STRĂINUL VREA SĂ RĂMÂNĂ LA PEȘTERĂ, DAR NU DESTĂINUIE NIMIC

Pustnicul își văzu de treburile și canoanele lui, ca și când ar fi fost singur la peșteră. Din când în când, trăgea cu coada ochiului la strein. Nechifor sta, cu ziua de cap, trântit pe spate, cu ochii închiși. Trebuia să-l cheme Pafnuție la mâncare.

A treia zi, bătrânul îi aduse o bucoavnă veche.

– Mai frunzărește-o, poate-ți trece vremea mai în grabă!

Dar Nechifor nu răspunse și nu se atinse de carte. Poate nici nu-l auzi pe Pafnuție.

A patra zi, de dimineață, pustnicul îi zise:

– Te-ai gândit la toate câte ți le-am spus?

– Gândit, moșule!

– Și ești hotărât să rămâi la peșteră?

– Hotărât!

– Cu mâncarea ce ne-a da-o Dumnezeu? Și cu canoanele pe care va trebui să le faci? Dacă hotărârea e mare și bine chibzuită, eu nu te pot alunga. Poate e voia Celui Preaînalt.

– E mare și bine chibzuită hotărârea mea, moșule! Altfel n-aș fi venit aici. Dar, canoanele...

– Ce-i cu canoanele?

– Trebuie să înțăleg întâi pentru ce trebuiesc făcute.

– Aha! Tot întrebarea ta cea dintâi.

– Când voi înțălege, le voi face.

– Dar cum vrei, altfel, să fii ucenicul meu? Să stai și să te uiți la mine? Asta nu se poate, Fiule! Trebuie să te muncești pentru a înțălege.

– E vorba de lucruri sufletești, moșule! Ce-or folosi metaniile, truda trupului, la luminarea minții?

– Hm! Ai tu gândurile tale! Dar mergând pe urma lor, nu vei descoperi adevărul. Cu mintea te-ai trudit destul până acum. Spui că de la vrâsta de șaisprezece ani. Dacă puteai să te luminezi, să descoperi adevărul, cu truda minții tale, l-ai fi descoperit până acum.

– Asta-i adevărat! răspunse Nechifor, ridicându-se într-un cot și ascultând cu băgare de seamă. Ochii lui se deșteptară din ceață și se ivi în ei picurul vieții.

– Cum să nu fie adevărat? De când e lumea, adevărul l-au aflat numai aceia cari și-au pus la muncă grea trupul. Că descoperirea tainelor celor mari nu vine de la mintea noastră și de la truda ei, ci de la luminarea Domnului. Și trebuie să te uiți pe tine și gândurile tale, pentru a-l lăsa pe Dumnezeu să lucreze. Și cum vei adormi viermele gândului, care asudă otrava, dacă nu-ți vei canoni trupul?

În vreme ce bătrânul vorbea, Nechifor se ridică mirat foarte și-i puse mâna pe umăr:

– Iată o vorbă! zise el cu glas adânc, pe care încă n-am auzit-o, nici citit-o în cărți.

– Hai? De ce te miri? Lucrul acesta îl știe fiecare pustnic. Ce crezi tu că facem noi în singurătatea muntelui? Ne gândim, cu ziua de cap, și ne zvârcolim nopțile să pricepem tainele lumii. Noi ajunăm și postim, batem sute și mii de metanii și ne rugăm. De pe partea gândurilor, nu ne doare capul. Dar, în mijlocul trudei noastre, uneori, se coboară harul lui Dumnezeu și ne luminează. Azi un picur, mâne altul, până se face păhar plin ori chiar fântână, cum se întâmplă cu sfinții. Știu eu ce face gândul, dar gândul e ispită. Că te face să te iei la harță cu Ziditorul. Bați cu el în porțile ceriului și cade frânt, cu aripile rupte. Spune cartea sfântă: „Totul ce se înalță se va umili și cel ce se umilește se va înălța.” Asta este! Cel ce vrea să priceapă adevărul și tainele lumii cu mintea lui, e omul care se înalță, omul plin de trufie.

– Spui lucruri nouă pentru mine, moșule! zise, plin de mirare, Nechifor.

– Vor fi nouă pentru tine, dar cine vrea să trăiască în munte, trebuie să le cunoască. Deci, dacă vrei să rămâi la peșteră, trebuie să te supui canoanelor. Altfel nu se poate. Altfel pierzi vremea cea scumpă a lui Dumnezeu în zadar. Ba, fără canon, chiar să vrei, n-ai putea rămâne aici multă vreme. Ai spune, în curând, că eu sunt un biet nebun, și tu al doilea.

– Bine, moșule! O să te ascult! Voi face și rânduiala la care mă vei supune.

– Hai? Păi trebuie s-o faci, dacă vrei să faci ucenicie, să vezi și tu, să văd și eu ce plătești, cât te ține cureaua. Bine, suntem înțeleși, în parte însă. Vreau să știu cu mâncarea cum te vei mulțumi? Ți-am spus că lapte și caș sunt lucruri rare la peșteră. Ba, se poate chiar să le avem și să postim. Că rânduiala acestei peșteri e post în mai toate zilele anului și ajun des.

– Mă voi mulțumi cu ce vom avea!

– Cu ce ne va da Dumnezeu!

Streinul nu rosti nici acum numele Ziditorului, ci plecă în pământ capul. Pustnicul băgă de seamă și iar simți un junghi. Iar îi veni în minte visul lui, cu râsul și cerbul. Nechifor îi părea, uneori, blând ca un cerb, dar când se punea să tacă, avea ceva din încăpățânarea mâței aceleia sălbatică... Nu cumva totul e numai o ispită?

– Ascultă, Nechifore! zise el, nu-mi place mie cum te pui pe tăcere la anume întrebări, la anume vorbe. E nevoie, pentru a te putea povățui, să-ți deschizi de tot sufletul. Să ai încredere în mine. Iată, văd că nu pomești numele lui Dumnezeu și nici cruce nu te-am mai văzut să-ți faci, de la izvor, când te-ai deșteptat.

Streinul se întunecă deodată.

– Eu nu vreau să cunosc minciuna, moșule! Ți-am spus că n-am credință! Nu cred nici în suflet, nici în

Dumnezeu, nici în mântuirea prin Hristos. Dacă nu cred, cum să pomenesc? De ce folos mi-ar fi?

Sufletul lui Pafnuție se răscoli până în adâncuri. Întâi părea că l-a ars cu fierul roșu pe dinlăuntru, apoi valuri tulburi îl năvăliră, valuri reci, ca de gheață. Se uită bine, să vadă nu zărește cornițele în fruntea lui Nechifor? Nu se iveau! Totuși, necuratul trebuia să fie pe undeva aproape

... Adică asta înțălegea el prin necredința lui! Nici Dumnezeu, nici Hristos, nici viață vecinică! Cine nu crede că are suflet, cum va crede în viața de după moarte?... Olio! În lunga lui viață de pustnic încă nu auzise așa hulă ieșită din gura unui om! Greșea chiar numai ascultându-l pe strein. Se gândi îndelung, spuse în gând o rugăciune, apoi zise cu asprime:

– Aici la peșteră e loc de rugăciune și de pocăință, fiule! Sunt și locul, și aerul, și brazii sfințiții lui Dumnezeu. Aici nu se poate rosti hulă la numele Celui Preaînalt. Asta s-o știi și să ți-o însemnezi!

– Nu m-am gândit la hulă, moșule! Mi-e viața întunecată și grea, poate chiar din pricina că nu sunt un credincios, cum ai spus dumneata. Eu nu pot fi și nu pot vorbi decât așa cum sunt. Altfel aș fi un mincinos. Dar n-am spus cu niciun gând rău. Nu vreau să supăr nici viermele pământului, dar încă pe cucernicia ta sau pe...

Iar i se opri limba.

– Pe Dumnezeu, vrei să zici!

– Da!

– Dar, frate, numai diavolii nu rostesc numele Celui Preaînalt!

– Eu simt că ar fi o greșeală, o necuviință să-l spun, câtă vreme n-am credință!

Moșul tăcu un restimp.

– Hm! Hm! Ai tu felul tău de a gândi! Am mai băgat eu de seamă! Poate nu ești un flăcău din sat, ci unul cu mintea sucită de învățătură. Că, dacă ai fi de-o viță cu

mine, ne-am înțălege mai ușor... Acum ascultă ce prind eu din vorbele tale. Mi s-ar părea că tu îți faci un gând mare de tot despre cel Preaînalt, deși nu crezi în el. Dacă ai crede, l-ai pune așa de sus, încât gândul la el te-ar cutremura.

– Așa este, moșule! zise Nechifor, înviorat din nou.

– Asta-i semn bun, fiule! Cinstești și te cutremuri în fața Celui pe care nu-l cunoști și în care nu crezi! Asta e semn că odată vei crede. Asta-i semn că ai o inimă curată. Mă mir, atunci, de ce nu grăiești ca oamenii, de ce te gândești răsucit?

– Să vede că așa mi-e firea. Nu pot altfel, moșule!

– Hai? Așa ți-e firea! Se poate. Dar, dacă ai o inimă curată, trebuie să-mi spui tot ce știi despre tine. N-ai ce ascunde! Vezi bine, eu nu sunt preot cu har. Eu sunt un biet moșneag. Mie nu trebuie să te mărturisești, ca subt patrafir, adică, dacă ai păcate pe cari le poți spune numai duhovnicului, ține-le în tine până te voi duce la duhovnic. Mie să-mi spui despre tine numai atât, ca să știu cu cine am de lucru, pentru a te putea povățui.

Nechifor se întunecă din nou și capul îi căzu în piept.

– Nu pot, moșule! oftă el.

– Nu poți să-mi descoperi chiar nimic?

– Nu pot.

– Bine; vei vorbi când ți-a veni sorocul. Decât munca mea e îngreunată prin tăcerea ta. Trebuie să știi că eu însumi am fost ucenic până de curând. N-am avut ucenici până acum. Și nici nu mă gândeam să am în curând. Mă tem că nu voi putea face mare lucru pentru tine. Voi face cât îmi va ajuta Cel de Sus.

– Moșule, eu am spus despre mine ce am putut! Sunt un om care nu înțăleg nimic și nu mai pot trăi așa. M-am zbatut cu gândul să pricep ceva din lumea asta și nu am putut. Dumneata ai spus că drumul pe care am pornit eu nu duce la bun sfârșit. Că nu cu frământarea minții se pot înțălege tainele. Acesta e un lucru nou pentru mine.

Voi urma cărarea pe care mi-o vei arăta. Un lucru însă nu pricep: pentru ce avem minte și pricepere, dacă ea nu folosește la nimic?

– Hm! Hm! Iar te gândești sucit, cum ți-e felul. Eu n-am spus că mintea nu ne slujește la nimic. Tot ce ne-a dat Dumnezeu, ne-a dat ca să ne fie de folos. Mânile, picioarele, ochii, urechile și toate simțurile. Cum aș putea spune că darul cel mai mare al Ziditorului, mintea, e dată în deșert? Doar prin ea, care e o putere a sufletului, suntem făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și ne deosebim de dobitoacele necuvântătoare. Cu mintea săvârșim toate lucrurile bune din lume. Dar, ca toate ale omului, și mintea noastră e mărgenită. Poate bate până la porțile ceriului, dar ceriul nu-l poate deschide fără voia lui Dumnezeu și fără harul lui. Dacă se încumetă cu mândrie să intre, e fulgerată și cade pe pământ, ca o pasere cu aripile frânte. Așa au căzut îngerii, cari au vrut să-l ajungă în putere și înțelepciune pe Ziditorul lor. Așa au căzut oamenii cei dintâi, cari au ascultat de înșelătorul, făgăduindu-le acesta cu viclenie că, de vor călca porunca Domnului și vor mânca din pom, vor fi asemenea lui Dumnezeu. Adică atotputernici, atotștiutori, ca și Domnul. Mintea e bună și e darul cel mai mare al Ziditorului; se poate apropia de tainele vieții, dar nu le poate deschide fără har, fără ajutor de la Dumnezeu. Asta am voit să spun!

– Adică singuri, cu puterile noastre, în zadar ne trudim? șopti Nechifor Preda, abia auzit.

– Chiar așa! A zis Domnul, până ce era cu oamenii în lume: „Fără mine nu puteți face nimica.” Și iarăși a zis: „Nime nu poate veni la mine, dacă nu-l va trage pe el Tatăl meu.”

– Acum mi se pare că vorbești dumneata răsucit, moșule! Eu nu înțeleg nimic din ce spui, vorbi cu întristare străinul.

– Nu e de mirare că nu înțelegi, poate vei pricepe mai târziu, dacă așa va fi voia lui Dumnezeu. Dar, eu cunosc toate acestea din învățătura duhovnicului și părintelui meu, Ilarion, care a avut bogată înțelepciune de la Dumnezeu. Și, de când am învățat buche, am mai citit și în cărțile sfinte. Poate vei citi și tu odată și vei înțelege. Dacă vrei să rămâi la peșteră, lucrul acesta trebuie să-ți intre mai întâi în cap: fără ajutor de sus, nu putem săvârși nimic bine. Cine se încapățânează să biruie singur, e un om plin de mândrie. Și, din veci, aceasta este legea cea nemutată: cel mândru se va umili, nu va ajunge la biruință. Acum să te mai gândești și la câte ți le-am spus ieri și vom mai vorbi deseară. Dacă rămâi statornic, de la miezul nopții intri într-un rând în viața uceniciei.

– Să mă gândesc, zici? Parcă dumneata, moșule, spuneai că gându-i zădărnice!

– Hm! Sucită minte ai; cine ți-o fi sucit-o, bine nu ți-a făcut. E zădărnice să te frământă cu gândul, plin de mândrie, voind să înțelegi celea neînțelese. Dar nu e zădărnice, ci o datorie să cercetezi lucrurile ce ai să le faci, dacă sunt bune sau rele, dacă te crezi în putere să le îndeplinești ori ba. Nu te poți lega cum legi bouul la iesle. Ci din bună hotărâre și chibzuind totul cu înțelegere, cu mintea ce ți-a dat-o Dumnezeu.

– Adică facem deosebirea între lucruri și lucruri. Unele le putem cerne cu mintea noastră, altele ba.

– Chiar așa! Ba, poți să te apropii și de cele necernute, să le cunoști în parte, dar nu să le pătrunzi. Cine spune că nu poți chibzui cum să face focul, ce fel îs flăcările, cât dogorește jăraticul, până unde te poți apropia de el? Altfel te-ai arde ori ți-ai aprinde casa. Dar poți să înțelegi, vrodată, ce este focul?

Nechifor rămase cu ochii la moșneag, până ce acela se făcu nevăzut. După ce-i cuvântase, Pafnuție își luase toiagul și pornise, fără a-i spune unde se duce.

Rămas singur, străinul stătu multă vreme nemișcat, gândindu-se.

Ziua creștea senină în jurul său. Sus, în înălțimile albastre, își tot dădeau ocoale doi vulturi cu aripile întinse. Era o liniște adâncă jur împrejur și mireasma bradului îmbăta simțurile. Nechifor Preda se ridică din locul lui și porni spre desime. Îi veni deodată, în minte, cum a pornit de-acasă, fără să lase o vorbă părinților, și-l năvăli o durere adâncă. Când, noaptea târziu, a părăsit casa părintească, crezuse că nu mai are nicio legătură cu părinții săi, că nu e dator să le spună nimic. Aici, în pustietatea codrului, simți, deodată, că îl țin legături nedezlegate de cei care i-au dat viață.

Rătăci multă vreme prin codru, să se liniștească, să-și uite durerea ce-i izvorâse în suflet. Încerca să se gândească la cuvintele pustnicului. Poate avea dreptate bătrânul. Poate era dator să-și destăinuiască sufletul înaintea lui, pentru a-l putea povățui... Dar putea el să descopere întâmplările cari l-au fugărit dintre oameni? Simțea că nu avea putere. Necredința și deznădejdea lui sufletească n-a izvorât numai din frământarea gândului, ci și din întâmplările acelea.

Mai bine va fi, își zicea el, să tacă asupra vieții lui și să nu-i mai pună întrebări pustnicului, ci să-i urmeze povețele. Poate, cu vremea, se va lămuri într-un chip.

Ajunse la peșteră seara târziu. Pafnuție sosise. Moșul zâmbi și zise:

- Ai ieșit să vezi împărăția noastră? Frumoasă, ai?
- Frumoasă, moșule!
- Dac-a ieșit din mâna Ziditorului, cum nu va fi? Dar spune-mi: ești flămând?
- Nu sunt, moșule!
- Totuși, va trebui să cinezi. Și, dacă ai chibzuit la toate câte ți le-am spus, e vremea să-mi spui. Nu-ți schimbi hotărârea?
- Nu, moșule!